

22. Rey-Debove J., Gagnon G. Dictionnaire des anglicismes: les mots anglais et américains en français / J. Rey-Debove, G. Gagnon. – P. : Le Robert, 1990. – 1150 p.
23. Le Petit Robert.fr [Electronic resource]. – Mode of acces : <http://www.lepetitrobert.fr/mode-d-emploi/les-mots-et-sens-nouveaux-de-nouvelles-realites-exprimer>.

Анотація

У статті йдеться про динаміку процесу запозичення, аналіз семантичних зрушень, етапи асиміляції іншомовного слова та властиві кожному етапу диференційні ознаки асиміляції, структурно-семантичну еквівалентність запозиченого слова, прогнозування можливості закріплення запозиченого слова у французькій мові, що є проблемами, які вимагають ретельного вивчення. Розглядаються нові тенденції адаптації новітніх англіцизмів у систему французької мови. Наголошується на тому, що частина запозичених англіцизмів, пройшовши усі стадії адаптації, стає рівноправними одиницями словникового складу мови-реципієнта, вступаючи в словотвірні процеси, що часто супроводжується процесом інтерференції.

Ключові слова: ксенізація, запозичення, іншомовне слово, англіцизм, адаптація, мова-реципієнт.

Summary

The article deals with the dynamics of borrowing's processes, analysis of semantic changes, stages of loan-words assimilation and differential features of assimilation that are characterized for each stage, structural and semantic equivalency of loan-word, forecasting of loan-word fixing possibility in the French language that are the problems which need a thorough examination. A new tendencies of anglicisms' adaptation into system of French language are examined. The author's attention is focused on the fact that the part of loan-words of English language having passed all stages of adaptation became equitable units of language-recipient vocabulary entering into word-formative processes that is accompanied often by interference process.

Keywords: xenization, borrowing, loan-word, anglicism, adaptation, language-recipient.

УДК 811.133.1'367

Медведєва Н. О.,
кандидат філологічних наук,
Криворізький державний педагогічний університет
nathulya116@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВКАЗІВНИХ ЗАЙМЕННИКІВ У ЯКОСТІ СУБСТИТУТУ ТЕМИ СЕГМЕНТОВАНОГО ВИСЛОВЛЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Французька мова як аналітична мова характеризується логічністю і сталим порядком слів, а тому вимушена створювати власні засоби виразності, об'єднані поняттям "засоби емпфатичного відокремлення", серед яких широке розповсюдження отримали сегментовані висловлення. Даний тип синтаксичних конструкцій дає змогу "вигідно використовувати фразовий наголос і порядок слів у повній відповідності до законів французької мови" [1, 6], і як наслідок, представляє один із граматикалізованих способів реалізації тема-рематичної організації висловлення.

Попри численні розвідки, присвячені дослідженню сегментованих висловлень (праці сучасних науковців Ф. Гаде, П. ле Гофік, Д. Дені, Б. Комбета, О. Новаковської, Е. Пелле, які в свою чергу спираються на наукові здобутки О. О. Андрієвської, Ш. Баллі, А. К. Васильєвої, В. Вартбурга, В. Г. Гака, Є. А. Реферовської, П. Цумтора та ін.), дані конструкції не вичерпали свій потенціал, що обумовлено, з одного

боку, власною складністю і багатогранністю сегментованих висловлень, а з іншого, розвитком мовознавчої науки в цілому, що створює нові підходи і ставить нові проблеми дослідження.

Огляд наукової літератури з обраної теми свідчить, що науковці зосереджують увагу в основному на аналізі відокремленої теми, синтаксичних і семантико-прагматичних особливостях структурних типів сегментації (реприза й антиципація) і їх ролі в дискурсі, часто забуваючи про ще один не менш важливий компонент сегментованої конструкції – прономінальний субститут теми, завдяки якому структурно-інтонаційне відокремлення теми не руйнує загальну цілісність і повноту основного висловлення (реми), оскільки він “заповнює” місце відокремленої теми всередині рематичної частини.

У поданій статті **об’єктом** роботи визначаємо семантико-прагматичні особливості прономінального субституту теми. При цьому ми обмежимося аналізом субституту в формі вказівного займенника *ça*, *cela* або *ce*. Вибір такого **предмета** дослідження обумовлений тим, що на відміну від субституту, вираженого особовими ненаголошеними займенниками, субститут у формі вказівного займенника не в повній мірі відтворює граматичні ознаки відокремленої теми, що знаходить відображення в появі додаткових відтінків значень, вивчення яких представляється **актуальним** у процесі інтерпретації висловлення як складової частини дискурсу. Отже, **мета** роботи полягає у визначенні передумов вибору вказівного займенника в якості субституту теми сегментованого висловлення, що досягається шляхом реалізації таких **завдань**:

- 1) розглянути семантико-прагматичні особливості використання субституту в формі вказівного займенника;
- 2) виявити ступінь синонімічності і взаємозамінності вказівних займенників *ça*, *cela*, *ce*;
- 3) визначити відтінки значень, що виникають у разі використання вказівних займенників у якості субституту теми.

Відомо, що сегментоване висловлення складається з двох основних компонентів: відокремленого сегмента-теми й основної частини висловлення (реми). Аналізуючи сегментовані конструкції, науковці (В. Г. Гак, П. ле Гоффік, О. Новаковська, Ж. Г. Тамін та ін.) наголошують, що тема має обов’язково повторюватися (дублюватися) усередині рематичної частини в формі прономінального субституту. У межах розгляду даного питання цікавою є думка А.-К. Бертю, яка розмежовує поняття теми й топіку, використовуючи термін “*thème*” у фразовому підході, а поняття “*topic*” – у дискурсивному [6, 6]. Імовірно, лінгвіст під *thème* розуміє граматичний підмет, а *topic* представляє інформаційно значимий елемент. На цій основі науковець виділяє два процеси: тематизації і топікалізації. Так, у процесі тематизації відбувається обов’язковий повтор теми у вигляді субституту, а у разі топікалізації субститут відсутній. Лінгвіст пише: “Тематизація відноситься до феномену анафоричної репризи номінальної синтагми: *Pierre, il n’est pas encore revenu* (П’єр, він не прийшов); тоді як топікалізація визначається як еліпсис номінальної синтагми: *Le chocolat, j’aime* (Шоколад я люблю)” [6, 8].

Б. Потье зауважує, що відсутність субституту змінює смисл висловлення. Науковець розглядає такі приклади: *Les voleurs, nous les connaissons* і *Les voleurs, nous les connaissons*. У першому висловленні лексема *les voleurs* (зłodії) виступає як точка відправлення висловлення, натомість у другому мовець повідомляє, що він знає, що таке зłodії або група зłodіїв [16, 87].

Підтримуючи точку зору Б. Потье, додамо, що у деяких випадках відсутність субституту може взагалі позбавити висловлення будь-якого смислу:

Elina, *tu l'aimes comme tu n'as aimé personne, tu as gagné une épouse vraie ... sincère* (5, 165).

У даному прикладі за відсутності субституту тема буде сприйматися як звертання, що ускладнить розуміння висловлення реципієнтом, оскільки друга частина *tu as gagné une épouse vraie* буде суперечити за змістом першої. Мається на увазі, що в разі сприйняття *Elina* як звертання, отримуємо такий переклад: *Еліна, ти кохаєш так, як ти нікого не кохала, ти заслужила дружину справжню ... щирю*. Отже, з метою уникнення некоректної інтерпретації вживання субституту представляється необхідним.

Крім того, наявність субституту має ще одне обґрунтування: прагнення зберегти цілісність структури висловлення, оскільки субститут заміщує тему в рематичній частині, виконуючи ту синтаксичну функцію (підмет або додаток), яка характеризувала б відокремлений сегмент у несегментованому висловленні.

Зважаючи на вищенаведене, постає питання: чим обумовлено різноманіття прономінальних субститутів і що впливає на вибір мовця, адже поняття “прономінальний субститут” охоплює такі види займенників, як-от: особові ненаголошені займенники, вказівні займенники, незмінюваний *le*, адвербіальні займенники *en* та *у*, присвійні займенники.

Спільною рисою займенників *і*, як наслідок, прономінальних субститутів є їх семантична “бідність”. Мається на увазі, що в структурі будь-якого лінгвістичного знака слід розрізняти позначення (*signifiant*) як акустичний образ, відбиток звука, який було продуковано, і позначуване (*signifié*) як концепт, який викликається позначенням у свідомості одержувача [4, 8]. Іншими словами, позначення – це форма, а позначуване – зміст, співвіднесеність знака з певним об'єктом дійсності. Процес встановлення відповідності (співвіднесеності) між словом і конкретним об'єктом (суб'єктом) або поняттям називають референцією. З точки зору Ж. С. Мілнера, існують два рівні референції: актуальний і віртуальний. Під актуальною референцією лінгвіст розуміє фрагмент дійсності, що приписується певній лексичній одиниці, тоді як віртуальна референція відображає сукупність умов (точніше ознак), які характеризують лексичну одиницю. Ж. С. Мілнер пише: “Лексична одиниця може мати актуальну референцію лише тоді, коли вона вжита; поза вживанням вона, очевидно, може тільки припустити умови можливої актуальної референції, тобто вона має віртуальну референцію” [13, 64].

Спираючись на точку зору Ж. С. Мілнера, доходимо висновку, що віртуальна референція є спільною рисою всіх видів субституту і водночас слугує підґрунтям для диференціації займенників, оскільки вони різняться можливостями відтворювати

різні граматичні категорії: рід, число, означеність, неозначеність тощо. Так, вказівні займенники, що є предметом аналізу в даній роботі, інколи називають “нейтральними” у зв’язку з тим, що вони “не містять номінальну категоризацію свого референта на відміну від особових ненаголошених займенників 3 особи” [12, 155]. Іншими словами, вказівні займенники не відтворюють граматичну категорію роду і завжди сприймаються як займенники чоловічого роду, який у французькій мові слугує також для позначення неозначеного роду (*genre non-marqué*) [там само, 156].

Повертаючись до питання про референтність займенників, зауважимо, що при актуалізації у мовленні референція займенників залишається віртуальною, оскільки їх інтерпретація представляється можливою лише на основі кореферентного зв’язку з певним компонентом висловлення, у випадку сегментації – з відокремленою темою. У сегментованому висловленні між темою і її субститутотом виникає специфічне референційне відношення, яке може набувати трьох форм:

1) максимальний референційний зв’язок, або повна репрезентація, яка полягає в тому, що обидва елементи, тобто тема і субститут, відсилають до одного референта [3; 8]. Подібний тип зв’язку виникає, як правило, у разі теми, вираженої іменником або номінальною групою:

La vérité, je la connais depuis quarante ans, mais je voudrais que tu me la dises (3, 43–44);

2) частковий референційний зв’язок, або часткова репрезентація, коли субститут лише частково повторює семантичний зміст відокремленого сегмента, тобто тема й субститут відносяться як ціле й частина [3; 8]:

Des rimes, il en a trouvé des milliers (3, 73);

3) відсутність прямого референційного зв’язку, або концептуальна репрезентація. У цьому разі йдеться про близькість семантичних зв’язків. Відокремлений тематичний елемент і субститут можуть не узгоджуватися за формальними ознаками (у роді й числі) [3; 8], проте концептуально вони співвідносяться з одним референтом:

“Le père et la mère Goriot sont bien abandonnés”, reprenait Véra. Cela a toujours été un de ses thèmes favoris, les Goriot (2, 111).

Саме останній тип зв’язку (концептуальна репрезентація) описує референтне відношення між темою і субститутотом, вираженим вказівним займенником, оскільки, як свідчить аналіз корпусу прикладів, цей тип субституту не дає жодного уявлення про граматичні ознаки відокремленої теми, окрім її синтаксичної функції:

Ça ne lui ressemble pas, ce langage (1, 183).

Mais élever un enfant, ça demande du temps, le sens des responsabilités, des sous aussi (ibid, 190).

Нагадаємо, що в якості субституту теми сегментованого висловлення можуть уживатися вказівні займенники *ça, cela, se*. Семантичне значення цих займенників ідентичне, проте вони не завжди можуть бути взаємозамінними. Так, *se (с’)* в якості підмета вживається переважно з дієсловом *être*, інші дієслова потребують використання *cela* або *ça*:

Oh! le baptême, tu sais, finalement, c’est pour les vieux, le baptême (1, 139).

– *Ce vin, ça ne te rappelle rien?* (3, 40).

Tu avais dormi dans mes bras et je n'osais pas bouger. Cela m'impressionnait, ce corps soudain abandonné, muet, indifférent. Cela m'étonnait surtout que ce corps-là dormît (2, 34).

Однак з метою підсилення значення підмета допускається вживати з дієсловом *être* вказівний займенник *cela* [17, 429].

На думку Е. Герен, *ça* частіше вживається в усному мовленні і характеризує розмовний стиль, тоді як *cela* – у писемному [11, 32]. При цьому науковець зауважує, що така стилістична диференціація не є обов'язковою, оскільки "*cela* вважається коректною формою у будь-яких обставинах, навіть коли вживання *ça* здається більш доречним" [там само, 32].

Відокремлена тема найчастіше представлена іменником або номінальною групою, і вибір субститути певною мірою обумовлений такою граматичною категорією теми як означеність / неозначеність, конкретність / узагальненість. Науковці [5; 10; 15] наголошують на необхідності детермінації теми, що досягається шляхом уживання означеного артикля, присвійного або вказівного займенника. При цьому спостерігаються певні відмінності у виборі субститути залежно від детермінанта теми, яка позначає 3 особу. Так, якщо іменник вжито без артикля, то перевага надається особовим ненаголошеним займенникам *il(s)*, *elle(s)*, у протилежному випадку використовують, як правило, вказівний займенник *ce (c')* [9, 101], тобто вказівний займенник використовується для заміщення теми, вжитої з означеним артиклем:

La tarte de ce soir, ce n'était pas de la rose trémière, c'était de la rhubarbe (3, 106);

У разі вживання іменника з неозначеним артиклем субститутом завжди обирається вказівний займенник *ce (c')*, *cela* або *ça* [9, 101]:

Ça vous aurait rassuré, de vraies fiches de paye avec la retraite marquée dessus (1, 96).

Un bébé, ça le distraira, me console l'intéressée en caressant son ventre (ibid, 196).

Подібний вибір субститути обумовлений тим, що особові ненаголошені займенники *il(s)*, *elle(s)* підкреслюють індивідуальність, унікальність теми, тоді як *ce*, *cela* і *ça* наділяють висловлення певним відтінком узагальнення [9, 100]:

Elle parle peu de son boulot, Julie (4, 59).

Un bébé, ça prend de la place, ça pleure, ça demande des soins constants (1, 190).

Зауважимо, що подібна тенденція використання субститути у формі *il(s)* / *elle(s)* або *ça* / *cela* / *ce* стосується відокремленого підмета. Звернімо увагу також на те, що за умови узагальнювального смислу вживання вказівного займенника нівелює опозицію живе / неживе [5, 163], тобто вказівні займенники в ролі субститути можуть замінити тему на позначення особи.

Крім того, використання вказівного займенника в якості субститути теми, що виражає ім'я або прізвище людини, надає висловленню іронічний або навіть зневажливий відтінок значення [7, 62]. Зазначимо, що аналіз прикладів свідчить про появу подібних відтінків і в разі теми, вираженої іменником на позначення загальної назви, що репрезентує живу істоту (істот):

Ah ! Les femmes ! Mon beau petit, méfie-toi des femmes ! Les femmes, ça ne comprend pas (3, 46).

Les poètes, ça vit dans un rêve, et ça finit par mourir de faim (ibid, 90).

Підсумовуючи вищенаведене, доходимо **висновку**, що вибір вказівного займенника з-поміж інших типів субститути має прагматичне підґрунтя. Так, субститут у формі вказівного займенника надає висловленню узагальнювального значення, що обумовлено семантико-прагматичною характеристикою самого займенника. Даний тип субститути не відображає особу і рід тематичного компонента, що часто підкреслює іронічне або зневажливе, зверхнє ставлення мовця до теми висловлення, яка позначає особу. **Перспективу** подальшого дослідження вбачаємо в аналізі можливості вказівних займенників відігравати роль теми сегментованого висловлення.

Література

1. Васильева А. К. О смысловых особенностях расчлененного предложения / А. К. Васильева // Современный французский язык. Ученые записки. – Ленинград, 1959. – Т. 212. – С. 5–19.
2. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / В. Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с.
3. Минкин Л. М. Проблемы высказывания и текста в лексической и грамматической семантике (на французском языке) : [учебн. пособ. для студ. ф-тов иностр. яз.] / Минкин Л. М., Моисеева С. А., Шевченко И. С. ; [под общ. ред. И. С. Шевченко]. – Х. : Харьковский гос. пед. ун-т им. Г. С. Сковороды, 2001. – 138 с.
4. Чередниченко О. І. Зарубіжне мовознавство на зламі століть / О. І. Чередниченко // Вісник Київського лінгвістичного ун-ту. Серія Філологія. – 2000. – Т. 3, № 2. – С. 7–14.
5. Bertoud A.-C. Indéfini et thématization / A.-C. Bertoud // *Faits de langue*. – 1994. – № 4. – P. 161–168.
6. Bertoud A.-C. Paroles à propos. Approche énonciative et interactive du topic / A.-C. Bertoud. – Paris : Orphys, 1996. – 206 p.
7. Bidois le G. et R. *Syntaxe du français moderne* / G. et R. le Bidois. – Paris : Éditions Auguste Picard, 1968. – Tome II. – 794 p.
8. Blasco M. Les énoncés à “redoublement” et “dislocation” en français contemporain. Analyse en double marquage / M. Blasco // *L'information grammaticale*. – 1994. – № 63. – P. 42–44.
9. Chevalier J.-C. *Grammaire Larousse du français contemporain* / [Chevalier J.-C., Blanche-Benveniste C., Arrivé M., Peytard J.]. – Paris : Librairie Larousse, 1964. – 495 p.
10. Goffic P. *le Grammaire de la phrase française* / P. Goffic le. – Paris : Hachette, 1993. – 592 p.
11. Guerin E. “Moi je comprends pas et ça ça m'intrigue” / E. Guerin // *Linx*. – 2007. – № 57. – P. 27–36.
12. Johnsen L. A. Les pronoms “neutres” et leur référence à des procès en français parlé / L. A. Johnsen // *Linx*. – 2010. – № 62–63. – P. 153–178.
13. Milner J.-C. Réflexions sur la référence / J.-C. Milner // *Langue française*. – 1976. – № 1. – P. 63–73.
14. Nowakowska A. Thématization et dialogisme: le cas de la dislocation / A. Nowakowska // *Langue française*. – 2009. – № 163. – P. 79–98.
15. Pellet E. Les phrases segmentées dans *Le voyage au bout de la nuit* de L. F. Céline / E. Pellet // *L'information grammaticale*. – 1994. – № 61. – P. 41–49.
16. Pottier B. *Sémantique générale* / B. Pottier. – Paris : Presses Universitaires de France, 1992. – 240 p.
17. Riegel M. *Grammaire méthodique du français* / Riegel M., Pellat J.-C., Rioul R. – Paris : Presses Universitaires de France, 1994. – 646 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Boissard J. Bébé couple / J. Boissard. – Paris : Fayard, 1997. – 283 p.
2. Groult F. Le passé infini / F. Groult. – Paris : Éditions J'ai lu, 1984. – 224 p.
3. Pagnol M. Le temps des secrets. Souvenirs d'enfance / M. Pagnol. – Paris : Éditions de Fallois, 1988. – Т. 3. – 288 p.
4. Pennac D. La petite marchande de prose / D. Pennac. – Paris : Gallimard, 1989. – 372 p.
5. Schmitt É.-E. La tectonique des sentiments / É.-E. Schmitt. – Paris : Éditions Albin Michel, 2008. – 175 p.

Анотація

У даній статті основну увагу зосереджено на семантико-прагматичному аналізі вказівних займенників *ça, cela, ce* в якості субститути теми сегментованого висловлення з метою визначення передумов вибору даного типу займенників з-поміж інших типів субститути, зокрема особових ненаголошених займенників. У роботі розглянуто референційне відношення, що встановлюється між темою і зазначеним типом субститути, особливості вживання кожного з вказівних займенників і відтінки значень, які виникають у сегментованому висловленні в разі використання даного типу субститути.

Ключові слова: тема, прономінальний субститут, вказівний займенник, актуальна й віртуальна референція, семантичний зміст, референційне відношення.

Summary

The present paper focuses on the semantic and pragmatic analysis of demonstrative pronouns *ça, cela, ce* (*this*) as a substitute of the theme of the segmented sentence. The purpose of this study is to reveal the reasons of speaker's choice of a demonstrative pronoun among the range of other potential pronominal substitutes, particularly subject clitics. The author examines the referential relation between the theme and the substitute in question, the distinction in use of every demonstrative pronoun and the peculiarities of the meaning this type of substitute introduces to the segmented sentence.

Keywords: theme, pronominal substitute, demonstrative pronoun, actual and virtual reference, semantic meaning, referential relation.

УДК 81'38:82-92

Павлик Н. В.,

кандидат філологічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет
pavlik.nellya@mail.ru

ЛІНГВОСТИЛЬОВІ ПАРАМЕТРИ УКРАЇНОМОВНОГО ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ

Одним із провідних напрямів соціально-прагматичного аналізу різних типів дискурсу є дослідження особливостей конструювання його у певній соціокомунікативній ситуації, тобто ефективного використання мовних засобів для впливу на адресата залежно від його соціальної орієнтації. Вчені наголошують, що саме газетно-публіцистичний дискурс в останні десятиріччя вийшов на перше місце за своїм впливом на мову та її носіїв [6, 40]. Вважається, що дискурсивний підхід до вивчення газетної періодики є достатньо актуальним, оскільки дозволяє розглядати дискурс у двох аспектах: 1) як процес вербальної взаємодії глобальних суб'єктів комунікації, 2) як його результат, і зосередитися на деяких аспектах дискурсу, а саме: змістово-смісловому, формально-структурному, семантико-синтаксичному,